

*А. Р. АГЕЕЎ,
кандыдат гістарычных навук,
Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Куляшова*

**«СЯДЗЕЛІ БАБЫ ПАД АКНОМ...»
(лісты з мінулага)**

У пачатку 1916 года, нягледзячы на цяжкасці Першай сусветнай вайны, пры Магілёўскай уезнай управе планавалася арганізацыя педагагічнага музея. Трэба адзначыць, што ў той час існавалі музеі прамысловыя, сельскагаспадарчыя, якія фактычна з'яўляліся стацыянарнымі выставамі вырабаў, матэрыялаў, прыладаў працы і г.д. У 1864г. у Санкт-Пецярбургу быў утвораны, па ўзору

лонданскага, педагогічны музей. Падобны музей наглядных дапаможнікаў існаваў у пачатку XX ст. і пры Губернскай управе. Уезны педагогічны музей павінен быў спрыяць народнай асвеце, прапагандзе перадавых метадаў навучання і патрыятычнаму выхаванню моладзі шляхам збірання салдацкіх лістоў, запісаў апавяданняў пра вайну. Прадугледжвалася і збіранне прадметаў хатняга начыння, адзення, абутку, ікон, манет, запісванне народных казак, паданняў, песен і г.д.

Высакародная праца не была завершана з-за цяжкасцяў ваенных і рэвалюцыйных падзей. Тым не менш, разгляд перапіскі 1916 года па сварэнню музея нечакана падарыў некалькі народных песен таго часу. Яны былі запісаны фельчарам Вендаражскага пункта ў Шклоўскай воласці. Звычайны фельчар Н(М) Кавалёў адгукнуўся на просьбу земскай управы, і два яго лісты з тэкстамі чатырох песен шчасліва дайшлі да нас. Ніжэй прапануюцца ў нашай расшыфроўцы без выняткаў і з захаваннем асабліваасцей мовы арыгінала тэксты гэтых песен. У вуглавых дужках паказаны маларазборліва напісаныя словы і іх прыкладнае значэнне.

МАСЛЕНИЧНЫЕ ПЕСНИ

(Шкловская волость)

*Сидели бабы под окномъ
Пробили сцену кулакомъ
Невесточекъ ганючи¹
Дочушечекъ хвалючи.
Хороша, дочушка, хороша
Три дня, два дня, простень² нить
А негодяй невестка, не годя³
Что у Бога день, то простень.*

¹ Ганить — осуждать

² Простень — известная мера пряжи, на веретене — произвольная.

³ Не годя — не медля.

II

*На улице девки гуляли
Меня малоденьку гукали¹
А у меня молодой, мужъ лихой
Не пускает рано на улку
Гонить меня за люльку²
Хоть и пустить, то поздненько
Скрипки, дудки розненько³
Все девочки въ двор идутъ
А я девочекъ перейму
Скрипки, дудки понайму,
Буду гулять до света
До раняго его обеда.
Домой идти боюся*

Деверечку⁴ я поклонюся
«Деверечокъ, родный брат,
Веди-жь меня до дому
Дамъ тебе хусту⁵ шелкову»
Буду я на порогъ ступати
Будет меня мужъ пытати⁶
«Съ кемъ ты, жєнушка, домой шла»
«Съ деверкомъ, мужычок, съ деверком,
Съ твоим родненьким брахнейком⁷
А я тебе, жена, бокъ набью
А шелкову хусту сам сношу».

1916 года, февраля 12-го дня

- 1 Гукаць – звать
- 2 Люлька – коляска
- 3 Розненько – в разные стороны разошлись
- 4 Деверь – родной брат мужа
- 5 Хуста, хустка – платок
- 6 Пытать – спрашивать
- 7 Брахней – брат

ВЕЛИКОПОСТНЫЯ

А в недельку¹ ранюсенько
Бегло дитя малюсенько
Сустрел² его самъ Господь Богъ
«Куда дитя рано бежишь?»
«А бегу -жь, Боже, по магилочку,
К своей родненькой да мамулечке»
«Беги-жь, дитя, все дорожечкой
Ли³ дорожечки тамъ капличухна⁴
А в капличухне твоя мамочка –
Ты стань плакать, да причитывать
Ты встань, да встань мая мамочка
Расчеши мою ты головочку,
Умой мое бело личико
Отлезь⁵, отстань дитя ты малюсенько
Есть у тебя лиха мачеха
Нехай⁶ тебе голову чешет, личко моет»
«Встань, встань моя мамочка,
Мачеха голову чешет, волосы рвет,
Личико моет, по личику бьетъ».
«Гробовыя доски стиснули ножки,
Желтый песокъ, залежь в мой носокъ
Сырая земля двери заняла
Отстань, дитя ты маленькае».

- 1 Неделя – воскресенье
- 2 Сустрел – встретил

3 Ли – около

4 Каплица – род кладбищенской часовни, встречается около дорог и над родниками

5 Отлезь – отойди, не приставай

6 Нехай – пусть

II

Шли чернушки ¹, да три душечки

Навстречу им самъ Господь Богъ

Говорил Господь «А чернушечки, да три душечки,

Где вы бывали, что вы видали»

«А мы бывали, мы видали

Какъ душа съ телом разставалася, да спиралася ²

«Тело-жъ, ты тело на что рано ело,

На что ело въ неделю до Божьей службы,

А въ субботу до восхода солнца»

А ты, душечка, на что хотела

[Хотело есть пораньше] (або) [Хоценью есть терпение].

1916 года, марта 9-га дня.

1 Чернушка – монахиня

2 Спиралась – спорила

Тэксты гэтых песен, іх сацыяльныя і рэлігійныя матывы, арыгінальнасць і ўнікальнасць аўтар пакідае для аналізу спецыялістам-філолагам. На непрафесійны жа погляд нелінгвіста, песні перакладзены з беларускай на рускую мову. Аб гэтым сведчыць і наяўнасць шматлікіх беларусізмаў з іх перакладам на рускую мову, і памылкі ў рускім варыянце, якія сведчаць аб беларускім вымаўленні слоў, і, урэшце рэшт, як лексічная, так і інтанацыйная лёгкасць зваротнага перакладу на беларускую мову, перакладу, які сам нібыта прасіўся пры перапісцы песен з архіўнай крыніцы.

Крыніцы:

Нацыянальны гістарычны архіў. — Ф. 2085, воп.1, спр.64, а.2,3, Заб, 5, 5аб, 7.